

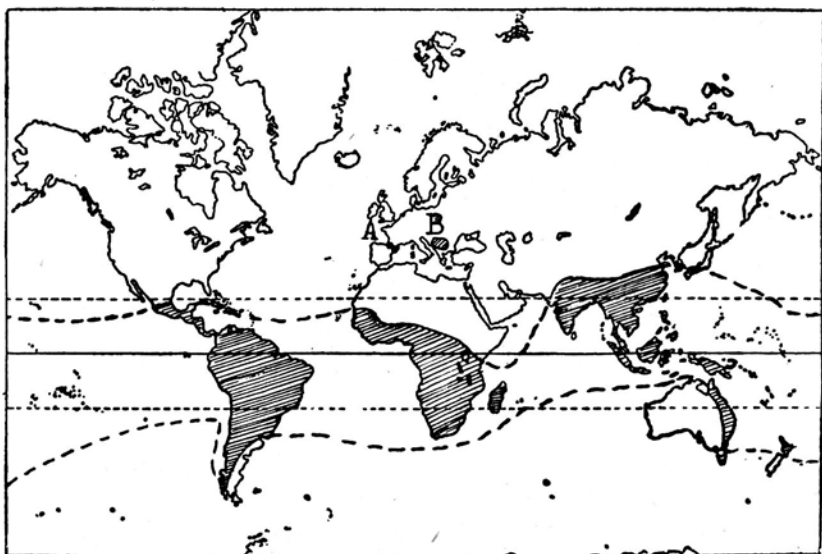
WANDA WRÓBLÓWNA

STREPTOCARPUS WENDLANDII I *COLUMNEA GLORIOSA*
DWA RZADSZE GATUNKI SZKLARNIOWE
Z RODZINY *GESNERIACEAE*

Ogród Botaniczny w Krakowie

W szklarniach krakowskiego ogrodu botanicznego hoduje się kilkanaście gatunków roślin z rodziny *Gesneriaceae*. Rodzina ta liczy około 35 rodzajów z około 1100 gatunkami, rozmieszczona jest w strefach zwrotnikowej i podzwrotnikowej. Nieliczne gatunki tej rodziny wychodzą poza strefę tropikalną, a mianowicie izolowane placówki w strefie umiarkowanej północnej zajmuje trzeciorzędowa *Ramondia* na Bałkanach i *Haberlea* w Pirenejach (mapka zasięgu).

Gatunki tej rodziny są w większości ziołami, rzadsze natomiast są formy zdrewniałe. W większości prowadzą one naziemny tryb życia, choć nierzadko występują tu także epifity, zresztą mało typowe co do swoich właściwości, to jest bez specjalnych przystosowań do życia poroślowego (*Corytholoma*, *Sinningia*); z wyraźniejszych przystosowań wymienić można bulwki korzeniowe, służące do magazynowania wody i pokarmów (niektóre gatunki *Gesneria*). Zjawisko żyworodności jest właściwością niektórych gatunków np. *Monophyllaea*.

Ryc. 1. Zasięg rodziny *Gesneriaceae*
Reliktowe stanowiska na północy:
A — w Pirenejach B — na Bałkanach

(Meusel wg Vestera, 1943)

Zabarwienie korony kwiatów jest dość różnorodne: niebieskie, fioletowe, białe, czerwone, niekiedy o odmiennym zabarwieniu gardzieli i zwykle z liniami wskaźnikowymi zbiegającymi w głąb rurki lejkowatej korony. W kwia-

Ryc. 2. *Streptocarpus Wendlandii* Spr.
Ogród Botaniczny UJ

tach zaznacza się pewna zmienność w liczbie pręcików, których w zasadzie jest 5; często jednak pręcików dobrze rozwiniętych jest tylko 2 (reszta zmienia się w prątniczki), w przypadku zaś gdy ich jest 4 — natenczas są one dwusilne, w czym przypominają rodzinę wargowych (*Labiatae*). Bliższe pokrewieństwo wykazują *Gesneriaceae* z rodziną trędownikowatych (*Scrophulariaceae*), na skutek podobnej tendencji zmienności liczby pręcików, tworzenia mniej lub więcej grzbiecistych kwiatów, nadto obecnością dwukrotnego słupka z brzeżnym ułożeniem zalążków. Główna różnica między wymienionymi ostatnio rodzinami polega na tym, że u pierwszej jest słupek jedno- a u drugiej dwukomorowy. Oddzielenie tych rodzin od siebie jest dość trudne, często umowne. Słupek może być górny lub dolny, w pierwszym przypadku mamy do czynienia z podrodziną *Cyrtandroideae*, w drugim — z *Gesnerioideae*. Korona ujęta jest w nasadzie przez symetryczny pięć działkowy kielich, zwykle mniej lub więcej owłosiony, o działkach niekiedy gwiazdkowato ułożonych. Kwiaty wyrastają pojedynczo z kątów liści albo skupione są w groniastych kwiatostanach. Zapyłania kwiatów dokonują ptaki lub owady. Jedną z charakterystycznych cech tej rodziny jest wielka różnorodność kształtu liści. Spodnia ich

strona jest często czerwono zabarwiona — zjawisko dość częste u roślin naziemnych puszc tropikalnych.

Często hodowanymi w szklarniach gatunkami są rodzaje: *Saintpaulia* H. Wendl., *Sinningia* Nees (*Gloxinia* H. Herit.), *Episcia* Mart., *Gesneria* L., rzadziej natomiast gatunki rodzajów *Streptocarpus* Lindl. i *Columnea* L.

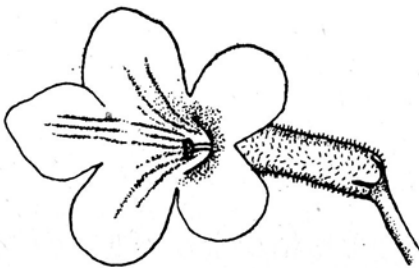
W szklarniach Ogrodu Botanicznego UJ hoduje się między innymi *Streptocarpus Wendlandii* Spr. (ryc. 2) i *Columnea gloriosa* Sprague.

Rodzaj *Streptocarpus* reprezentowany jest przez około 60 gatunków żyjących w południowej Afryce i na Madagaskarze. Okazały jest *Str. Wendlandii* Spr. wytwarzający tylko jeden liść. Organ ten jest właściwie jednym z liści silnie rozrośniętych, jest on jedynym organem asymilacyjnym rośliny, osiągającym nierzadko długość 1 m, a szerokość 0,70 m. Ta duża powierzchnia asymilacyjna zaspokaja potrzeby pokarmowe całej rośliny. Liść obustronnie owłosiony, zwisający skośnie — z wierzchu zielony, na spodniej zaś stronie czerwony, w nasadzie sercowaty — posiada wzniesione brzegi, wykształcony jest w kształcie rynny, usztywnionej równomiernie rozmieszczonymi nerwami pierwszego rzędu, co w połączeniu z wyrostkiem okapowym ułatwia niepomierne spływanie wody deszczowej z tak dużej powierzchni liścia. W czasie kwitnienia wyrasta z kąta liścia około 30-kwiatowy, groniasty kwiatostan, na szypule dochodzącej do 60 cm długości. Korona o trzyłatkowej wardze dolnej, dłuższa od dwułatkowej górnej, jest żywoniebieska, pięknie harmonizująca z głęboką zielenią liścia; ciemniejsze fioletowe żyłki zbiegają do dość głębokiej gardzieli, z której wystaje spłaszczone znamię słupka. Dwa pręciki ukryte w rurce korony tkwią w odstającym kielichu (ryc. 3). Suche owoce są wydłużone, mają 2—4 kłapy spiralnie skręcone; od budowy owoców pochodzi nazwa rodzaju: *streptos* — skręcony, *carpos* — owoc.

W hodowli roślina ta wymaga temperatury od 18—25° C., ziemi mieszanej o składzie: $\frac{1}{4}$ ziemi kompostowej, $\frac{2}{4}$ gliny i $\frac{1}{4}$ liściowej z piaskiem. Rozmnażać ją można z nasion, które wysiewa się w lutym do doniczek. Nasiona kiełkują na świetle i dlatego należy je tylko lekko przyklepać do powierzchni ziemi.

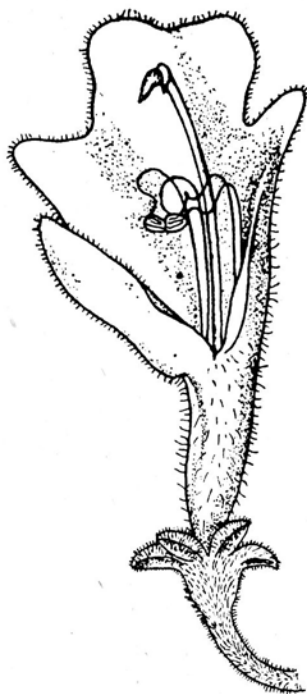
Po 15—20 dniach rozpoczyna się proces kiełkowania, a gdy siewki podrosną do 2—3 cm należy je przesadzić, powtórnego zaś przesadzania należy dokonać najpóźniej do lipca. Młode rośliny kwitną w drugim lub trzecim roku życia.

Rzadko hodowane są również gatunki rodzaju *Columnea* L. Nazwa rodzajowa pochodzi od włoskiego botanika Fabiano Colonna (1567—1640),

Ryc. 3. Kwiat — *Streptocarpus Wendlandii* Spr.

którego nazwisko zlatynizowano na *Columnnea*. Sto gatunków tego rodzaju żyje na obszarze Ameryki tropikalnej. Bardzo ładna i efektowna jest *C. gloriosa* Sprague z Costa Rica. O pięknie tej rośliny stanowią wiotkie zwisające pędy, dochodzące do 2 m długości, pokryte liśćmi wyrastającymi parami z węzłów i skierowanymi w jednej płaszczyźnie w dół. Z kątów liści wyrastają w górę pojedyncze duże kwiaty, znacznie dłuższe od liści, o koronie szkarłatnoczerwonej, owłosionej, z żółtawą gardzielą. Korona hełmiasto-sklepiona ma dolną wargę lancetowatą. Z gardzieli wystają 4 pręciki, złączone główkami. Kielich o działkach gwiaździsto ułożonych jest biało owłosiony (ryc. 4).

Ryc. 4. Kwiat *Columnnea gloriosa* Spr.

Columnnea gloriosa jest w hodowli szklarniowej gatunkiem bardzo wdzięcznym, kwitnie bowiem od wczesnej wiosny do późnej jesieni i jako roślina ampułkowa może być ładnym obiektem dekoracyjnym. Rozmnażać ją można wegetatywnie przez sadzonkowanie. Sadzonki robi się wczesną wiosną, sadząc do ziemi lekkiej i porowatej: mieszanki ziemi kompostowej, piasku, torfu i węgla drzewnego. Jeśli chodzi o temperaturę, to są one bodaj najwrażliwsze ze wszystkich roślin tropikalnych — wymagają szklarni wilgotnej o temperaturze 20—36° C. W czasie wzrostu należy zasilać rośliny płynnym nawozem — wtedy intensywnie kwitną.

Opisane gatunki roślin, rzadko dotąd hodowane w szklarniach, należałoby u nas rozpowszechnić zarówno ze względu na wielkie walory dekoracyjne, jak i interesujące szczegóły morfologiczne.